

Лео Липски

ПЕРЕЦ

– апокриф –

Уредник
Корана Боровић

Наслов оријинала
Leo Lipski, *Piotruś*

Copyright © Прометеј, 2026

Књига се објављује уз финансијску подршку Пољског института за књигу.
This book is published with the financial support of the Book Institute Poland.

Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности.

Лео Липски

ПЕРЕЦ

– апокриф –

Са јуљској ирвела

Милица Маркић

ПРОМЕТЕЈ

Нови Сад

*Ко тог се ѿреда једној ствари, великој или малој, свеједно,
ѿриѿом безнадежној – на крају иѿак умире,
или са њом или збоѿ ње.*

Марија Домбровска, *Ноћи и дани*

ПРВИ ДЕО

1

Било је то у Палестини, у Светој земљи, с пролећа 194...

И баш тада, притеран околностима и моралним дуговањима, окачио сам изнад главе велики натпис на немачком, хебрејском и енглеском: ПЕРЕЦ И СВА ОДЕЋА НА ЊЕМУ – НА ПРОДАЈУ.

2

Велика тржница, непрегледни вашар, заправо базар, сук¹ или шук. Маса света, силесија којечега, дугачка улица којом се једва пробијаш, и њени рукавци лево и десно који миришу на живину и месо. Ти попречни сокаци, наизглед налик италијанским уличицама, све те низбрдне калдрме вукле су ка мору што се ваља у вечитом шумору. Овде си по знатно нижим ценама могао купити чешљиће, кокошке, свилене гаћице, поморанце, перле, безброј великих и малих, пирамидално наслаганих предмета који су често надвисивали човека.

Накупци су се надвикивали хвалећи своју робу. Арапи су падали у екстазу, пљували, псовали, бечили се, севали очима. Сваки пут ме је запрепашћивала њихова издржљивост, сваки пут сам тиме био запањен и пренеражен. Десет сати непрекидно:

– Одличан бели лук, изврстан чешњак, чешњак малина, чешњак из Хонолулуа, вансеријски.

А кад пожелиш да се одмориш од тог жамора, онда завијеш у те низбрдне сокаке који миришу на живину, и који се, после ове и оне окуке, обавезно спуштају ка мору.

Али ја то себи нисам могао допустити. Напросто нисам. Још данас, сада, овог часа морао сам да се продам.

На граници Тел Авива и Јафе², тамо где тргују Јевреји и Арапи, где се тиска највише народа, нико ме није могао видети,

---

¹ На арапском базар, тржница, део града намењен трговини.

² Тел Авив су 1909. основали јеврејски становници на периферији древног лучког града Јафа који су насељавали већином Арапи. Захваљујући изградњи соп-

тако ми се данас чини. Седео сам леђима окренут мору: слева ми је Тел Авив, а здесна висок, далеки минарет. Онај тамо сук је строго арапски.

Пирамида јаја. Грошићарска лица заграмзила за ћаром. Сребро и злато. Мушкарци с фесовима, турбанима, чуче и пију чај. Бедуин с поњавчетом на земљи. Сијасет бочица, гомила тестија. Око њега чуче жене, дуго нешто говоре. Затим прах, овакав и онакав, разнобојан. Свечано их раствара и даје им да пију. Исцелитељ, козметичар, врач, продавац селена.

У мрачним капијама пуше наргилу. Бледоплавичаст дим. Уличице све уже, црње, змијолике пузавице. У њиховој сенци видиш прелепе тепихе, можеш купити овце, магарце, козе и камиле. Сунце већ пржи, то овде није тешко. Много се знојим. Скоро да сам наг. Приђе и опипава ме мршава жена, па оде. Десета по реду. Клонуо сам.

Гунгула све већа. Зелениш, месо једва видљиво, слично тамноликој кожи житеља, шарене мараме, знојави касапини, на тоне сунца које тешко тонѐ, и цветови – све се то вртложи, па одваја, отекне па копни, и препорађа, извађено из фиока, остава, чељусту дућана и стоваришта. А на самом дну арапске тржнице роне дечкићи, петогодишњи, у том буљуку невидљиви, разносе шољице кафе, чаја, израњају на безбедним местима. Заудара на фалафел. Мало даље гумасти арапски сладолед, ненадмашан, праве га голим рукама и језиком³. Можеш га добити у облику цвета или у облику капије.

ствене морске луке и аеродрома 1938, Тел Авив је постао динамичан град, модерно се развијао. Четрдесетих година XX века имао је око 200.000 становника, двапут више од Јафе. Две године по настанку савремене државе Израел, 1950. године Тел Авив и Јафа спојени су у један град, Тел Авив-Јафа.

³ Део старог фолклора и демонстрација вештине. Мајстори су пред муштеријама израђивали сладолед и од тога правили разне фигуре. У томе су користили и језик да покажу колико је маса еластична, данас би то било нехиџијенски, али некада се тако радило – *Прим. њрев.*

3

Прилази ми старија жена у црнини. Примиче се мом лицу, мокром, знојавом. Смрди јој из уста, има несносан задах. Нагнута је, ја седим. Угледам прљав грудњак, допола откривене груди. Очи су јој зрикаве, црне. Чучне. Темељно ме испипава. Не прескаче ниједан део тела. Каже ми да устанем. Трапаво се дигнем. „Аха”, промрси. Пипка детаљно, као кокошку којој проверава носивост и ухрањеност. Зебе да нисам сасвим здрав, да сам можда болестан и да јој ту сад не цркнем. Очигледно сам био тип-топ, јер је на немачком рекла:

– Јер, видите господине, мој муж кад је преминуо, лежао је у болничкој хладњачи и грдно ме је то коштало... Месо се овде веома брзо распада.

4

Одједном комешање, жамор. Људи се тискају. Тезге умало да падају.

И утом, као да се размакло море, мали магарац и на њему брадати Арапин. Иза магарца брадате камиле, клате се достојанствено, сваки део тела изводи кретњу за себе. До слемена натоварене.

5

– Ох, притерали су ме уза зид – каже моја господарица. Тешко дише.

– То је – говори, наставља исказ од малопре – то је било још за време кривичног поступка. У вези с тровањем. А ви, шта сте ви радили јуче, прекјуче?

– Јуче? Јуче сам напустио кућу, вид санаторијума, вид старачког дома. Баш јуче. Изађем на балкон, а тамо плаче стара Јеврејка. „Зашто плачете”, питам је. „Јер сам стара и морам умрети”, тако ми каже. И још каже:

„Не подносим саму себе. Ем сам стара, ем собу морам да делим с другима.

Онда одем у собу. Било нас је тамо четворо. На мом кревету је седела четрдесетогодишња Немица и дуго доказивала да због болесне кичме сад може само устима и језиком. Онда је у собу ушао мушкарац коме су Арапи одсекли све, па и полни орган, и због тога је стално смрдео на мокраћу. Добијао је нападе лудила и био је песник. И још је био тамо...”

– Доста.

Учинило ми се да сам је збунио. Али нисам хтео да попустим.

– И тамо је спремала млада девојка. Ко лутка медена.

Тада сам схватио да превише памтим. Да сам починио фаталну грешку. Она је пресекла:

– Одох по носача. Аха, приметила сам да шушкате и муцате.

Нисам знао да ли је то добро или лоше. Поцрвенео сам и рекао:

– Дддааа, ннее, госпођо.

– Можете ли да ходате уз степенице?

– Нннеее, госпођо... од тог удеса који сам имао, да, не.

Још мало је преиспитивала некаква „за” и „против”. Погледала ме је још једном, скрозирала и рекла:

– Купљено. Одох да потражим *сабала*, то јест носача.

Пресрела је пролазника који ће, тобожњем носачу из Јемена који не говори немачки, превести нешто у стилу: „Одвези га у улицу Чапу-Чапу број осам код госпође Штин. Тамо ћу ти платити”.

И пошла је.

Сабал ми је помогао да се укрцам на његова двоточкашка колица. Затим је пренео одећу. Таблу с натписом није. Укључили смо се у улицу Аленди.⁴

---

⁴ Главна улица у Тел Авиву.

Ничим нисмо привлачили пажњу на себе. У то време такве селидбе биле су честе. Својски је гурао своја колица, плазећи језик као дете кад пише оловком. И климајући козјом брадом. Било је тешко одржавати равнотежу. Елем, погледом сежем само до под слеме кућа. Легнем, улице више и не видим. Осећам сеновита места. Приде небо, тешко гледљиво.

Близу биоскопа Муграби зауставља. Хладовина још увек влажна. Седнем. Посматрам људе, поготово девојчурке. Генерално неизгледне, обешених задњица.

Пре рата у Палестину су долазиле идеалисткиње. Идеализам не иде наруку лепоти и дугим ногама. Легнем на колица, потиштен. Касније ћу се уверити да у том граду има неколико лепих девојака. Искре с вечери у мрачним кућама.

Сабал нагло крену. Возили смо се неужурбано улицом Бен Јехуда, а ја сам мислио о чудном утиску који ме је све време пратио у старачком дому. Да ли се то односи само на тај дом? Зар тако нешто не видим и овде код ових пролазника, на улици? Па и код најлепших девојака које сам досад срео.

Мислим на чачкање носа. Свако је свуда чачкао нос, и чинио је то физички или психички. И свако је вадио слину, дуго нешто у њој тражио, тражио, и напокон од ње месио лоптицу, као хлеб, нервозно забављен, осмехујући се нефизички, непомно, вештачки. И, исто тако, свако је своја најинтимнија места додиривао руком или ногом. Природно, често не физички, него некаквом трећом ногом чије сам обресе јасно видео. Да и не говорим о томе колико мора да су их занимала та места кад су сами лежали у кревету. „Занимала су их”, то је и много и мало. Нервозно су тамо чепркали мислећи о нечему другом, читајући књигу, док разговарају, или у сну.

Такав је то народ – мислио сам – па и тиме од Бога изабран. Велика неуроза, једна велика компликација која се грана као артерија и завршава чачкањем, посматрањем. То је заразно, помислио сам чачкајући, прчкајући где год сам стигао.

У том чачкању, скренусмо у једну попречну улицу. Зеленило. Много незапремљеног простора. Нека кула с овалном собом. Дућан с храном, сапуном, пастом за ципеле, пертлама.

– Ево нас, стигли смо.

Пуно деце. С котураљкама или без котураљки. И одрасли. Стан је био у партеру. Сви на улици. Госпођа Штин. Приступам. Ослањајући се на штап њеног покојног мужа.

Стан трособан. У једном станује бездетан брачни пар. Он се не види, а она је нервозна. Син госпође Штин, двадесетогодишњи дечко. Зове га „Етка”. Пошто смо сви заједно затворили врата, крнем вијугавим ходником. Неколико пута спотакнем се о плочицу која штрчи, напокон салон.

– Он може у ту малу собу – рече Етка.

– Не, никако, сети се свог покојног оца. Тамо би цркао. Овде се месо врло брзо квари.

– Па где онда?

– Ти ионако цео дан ниси код куће. Спаваћеш са мном. Толико ме је коштало. Он ће бити у тој другој. Ионако смо повезани балконом... Али сад није време за причу о томе.

– Ради како хоћеш.

Етка је виски плавушан, и плећат.

– Дакле, он ће бити тамо. Поготово због дужности које га чекају... – предикаторским тоном ће. – Уосталом, уздај се у мене.

Све време гледам њене црне дркове и протезу која јој испада. Етка се окрете на пети и изађе.

– Сад ћу се ја пресвући.

И обуче хаљину.

Била је то хаљина-не-хаљина, масна, мусава од сосева, на-слојена машћу, талозима зноја. Сашивена као од јухта, меке коже штављене храстовом кором, а на поцепаном месту црнела се њена брадавица.

– А сад да господину Перецу дамо нешто за вечеру.

Етка се вратио и узео да чита новине. Рекао бих да се све време правио да чита, јер ти знакови нису ништа саопштавали. Али је госпођа Штин прекинула:

– Да се ми сад лепо договоримо. Ви треба да изгледате метиљаво. Уосталом, довољно је и ово какви сте сад. То је кључно. Видите, ми овде имамо сустанаре. Он је наводно инжињер – црко дабогда, а она има трипер који је фасовала у војсци. Али није то битно. Поента је у томе да ви, господине Перец, блокирате клозет. Од јутра до мрака. Добијаћете оброке. Затворићу вас да буде безбедније. Разумете, ја то не могу сама. Одлазим на састанке Проучавалаца Светог писма⁵. Даћу вам Мајера,⁶ први том. Енциклопедију. Разумете.

– Дддаа, госпођо.

– Добро да разумете. Да вам не би било досадно. Мајер, први том. Увече ћете имати слободно, па изађите. То је једини могући начин. Блокада клозета, јер хоћемо да их иселимо. Била сам несмотрена што сам изнајмила ненамештену собу. Мој син, Етка, он је бравар и излази рано ујутру.

– Али чекајте, зар се неће олакшавати негде другде? Како то да знам?

– Ма неће. Ко би тако трчкао сваки час. Уосталом, имају ношу. Пазарила сам вас на шуку да бих повољно прошла. Сад више нисам сигурна колико сте повољни.

---

⁵ Јеховиних сведока.

⁶ *Meysers Konversations-Lexikon*, најопширнија немачка енциклопедија XIX века, од 52 тома у издању 1839–1855.

Стално сам имао утисак, можда погрешан, да тамо, у тој соби с ношом, они прислушкују, да збијени попут глодара њушкају, мрдају црним њушкама, тихо, пажљиво.

Одједном се у тој њиховој соби зачу радио. Госпођа Штин поскочи. Повика:

– Етка, Еееетка! Где је звонце?

Етка се диже тешко, уморно. Рече:

– Штаааа?

– Тамо код њих свира, чујеш ли, свира.

– Нека свира.

– Етка, укључи звонце. Контакт. Укључи.

– Сметаће ми.

– Укључи кад кажем – сикће госпођа Штин.

Уздахне и устане.

– Где је звонце?

– Па нађи га!

– Али где?

– Како сад где? Нађи га. Укључи звонце.

– Па ево, тражим.

Нашао је. Укључио је механизам у струју, без звонцета. Тамо, у соби с ношом, то је направило необичну буку.

– Ето им музике – смирила се.

Искључили су радио.